

lausunto

13.3.2025

VN/3785/2024
VN/3785/2024-TEM-23

Liikenne- ja viestintäministeriö

TEM:n lausunto esitysluonnoksesta rautatieliikenteen toimivaltaisista viranomaisista koskevaksi lainsäädännöksi

Esitysluonnoksesta

Esitysluonnoksen tavoitteena on mahdollistaa uusien alueellisten viranomaisten järjestämä ostoliikenne rautateilla ja luoda tälle puitteet rautatieliikenteen toimivalta-alueiden muutoksilla. Kunnalliset ja seudulliset viranomaiset tekisivät aloitteen rautatieliikenteen alueellisen toimivallan muutoksista ja Liikenne- ja viestintäministeriö valmistelisi edellytysten täytyessä toimivalta-alueiden muutoksen vaatiman lainsäädännön.

Esitysluonnoksen mukaan Liikenne- ja viestintävirastosta tulisi rautatieliikenteen toimivaltainen viranomainen Liikenne- ja viestintäministeriön sijasta ja rautatiealan sääntelyelin siirrettäisiin Liikenne- ja viestintäviraston yhteydestä Kilpailu- ja kuluttajaviraston (jäljempänä KKV) yhteyteen.

Tavoitteena on esitysluonnoksen mukaan lisätä kilpailua Suomen raideliikennemarkkinalla mahdollistamalla julkisesti tuetun ostoliikenteen järjestäminen uusille toimivaltaisille viranomaisille. Liikennepalvelulain hankintamenettelysäännöksiä koskevien muutosten tavoitteena on puolestaan selkiyttää ja johdonmukaistaa sääntelyä hankintamenettelyjen osalta.

Työ- ja elinkeinoministeriön yleiskanta esitysluonnokseen

Työ- ja elinkeinoministeriö (jäljempänä TEM) kannattaa kilpailun lisäämistä henkilöjunaliikenteessä ja julkisesti tuetun liikenteen kilpailuttamista sekä esitystä julkisesti tuetun ostoliikenteen järjestämisen mahdollistamisesta uusille toimivaltaisille viranomaisille. TEM kannattaa kilpailua edistävää ehdotusta, että suorahankintojen tekemistä rajattaisiin esitetysti. TEM yhtyy näkemykseen, että kilpailun syntymistä markkinaehtoiseen liikenteeseen edesautetaan kilpailuttamalla julkisesti tuettua liikennettä. Esitysluonnos on rakenteita luova ja mahdollistava, mutta muutosten käytännön vaikutukset tulevat riippumaan jatkossa mahdollisesti tehtävistä muutoksista alueellisen junaliikenteen toimivalta-alueisiin ja näiden hankkimien palvelujen laajuudesta.

Ehdotukset mahdollistavat myönteiset vaikutukset jatkossa markkinoiden toimivuuteen, yritysten väliseen kilpailuun ja uusien rautatieyritysten alalle tuloon. Kilpailuttamisella voi niin ikään olla myönteisiä vaikutuksia kilpailuttavien tahojen taloudelle mahdollisesti alempien sopimushintojen myötä, mutta toisaalta

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Työ- ja elinkeinoministeriö

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Puhelin
Telefon
Telephone

Faksi
Fax
Fax

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

PL 32
00023 Valtioneuvosto

Aleksanterinkatu 4
Helsinki

0295 16001
+358 295 16001

09 1606 2160
+358 9 1606 2160

kirjaamo.tem@gov.fi
www.tem.fi

alueella voidaan tarvita myös investointeja liikennepalvelujen tarjoamiseksi. Hyötyjä alueen kuluttajille voi muodostua alhaisempien hintojen ja/tai laajempien liikennepalvelujen tarjonnan muodossa. TEM kannattaa myös hallitusohjelman linjausta julkisesti tuetun ostoliikenteen kalustoyhtiöstä.

Ehdotetut hankintamenettelysäännökset

Ehdotetulla sääntelyllä mahdollistettaisiin uusille alueellisille viranomaisille henkilöjuna liikenteen järjestäminen.

Lisäksi esityksessä ehdotetaan uudistettavaksi liikennepalvelulain 19 luku hankintamenettelyistä. Esitysluonnoksessa ehdotetaan, että palvelusopimusasetuksen suora hankintaa koskevia poikkeuksia rajattaisiin siten, että myös palvelusopimusasetuksen mukaisten kynnysarvojen alittavat sopimukset olisi tehtävä tarjouskilpailumenettelyn perusteella. Kuten esitysluonnoksessa todetaan, ”Mikäli toimivaltaiset viranomaiset tekisivät näitä koskevia hankintoja suoraan ilman kilpailutusta palvelusopimusasetuksen 5 artiklan 4 kohdan perusteella, kilpailua ei syntyisi hankinnoissa vastoin neljännen rautatiepaketin ja pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelman, sekä tämän esityksen tavoitteita.”

Liikennepalvelulain hankintamenettelysäännöksiä koskevien muutosten tavoitteena on selkiyttää ja johdonmukaistaa sääntelyä hankintamenettelyjen osalta. Liikennepalvelulain hankintamenettelysäännökset täydentävät palvelusopimusasetuksen säännöksiä linja-auto- ja raitiovaunuliikenteen käyttöoikeussopimuksia ja kaikkia rautatieliikenteen sopimuksia tehtäessä. Nykyisiä hankintamenettelysäännöksiä ehdotetaan muutettavaksi, jotta toimivaltaisilla viranomaisilla olisi hankintoihin riittävät ja mahdollisimman selkeät menettelytapanormit.

Hankintamenettelyjä koskevassa liikennepalvelulain 19 luvussa on useita viittauksia julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annettuun lakiin (1397/2016), jäljempänä hankintalaki. Oikeuskäytännön perusteella toimivaltaiset viranomaiset voivat soveltaa liikennepalvelulain mukaisissa hankinnoissaan vain niitä hankintalain säännöksiä, johon liikennepalvelulaissa on viitattu. Voimassa olevassa laissa on kuitenkin verrattain suppeasti viittaussäännöksiä hankintalakiin. Esityksessä ehdotetaan lisättäväksi uusia viittaussäännöksiä hankintalakiin, jolloin niitä sovellettaisiin maantieliikennettä ja muuta raideliikennettä kuin rautatieliikennettä koskevia käyttöoikeussopimuksia sekä rautatieliikennettä koskevia sopimuksia tehtäessä. Tavoitteena on turvata riittävä oikeudellinen perusta liikennepalvelulain mukaisten hankintojen yksityiskohtaisemmissa menettelyissä laajentamalla viittauksia hankintalakiin.

Rikosrekisterilain (770/1993) 6 b §:ää ehdotetaan täydennettäväksi siten, että toimivaltaiset viranomaiset voisivat täyttää velvollisuutensa pakollisten poissulkuperusteiden tarkistamisesta. Rikosrekisterilain säännöstä johto- ja vastuuhenkilöiden rikosrekisteriotteen pyytämisestä täydennettäisiin niin, että se koskisi myös liikennepalvelulain mukaisia liikennepalvelujen hankintoja. Voimassa olevan lain nojalla toimivaltaiset viranomaiset voivat saada rikosrekisterilain 6 b §:ssä tarkoitetun otteen silloin, kun hankintaan sovelletaan julkisista hankinnoista ja direktiivin 2004/18/EY kumoamisesta annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviä 2014/24/EU tai vesi- ja energiahuollon sekä liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista ja direktiivin 2004/17/EY kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviä 2014/25/EU, mutta ei silloin, kun hankinta tehdään palvelusopimusasetuksen perusteella.

TEM huomioita hankintamenettelysäännöksistä

TEM kannattaa kilpailua edistävää ehdotusta, että suora hankintojen tekemistä rajattaisiin esitysluonnoksessa esitetyllä tavalla.

Ehdotetussa liikennepalvelulain 166 §:ssä säädettäisiin ehdokkaiden ja tarjoajien valinnasta. Uudessa 3 momentissa säädettäisiin alihankkijoiden poissulkemisesta hankintalain 78 §:n mukaisesti. Kyse on kuitenkin alihankkijan vaihtamisesta ja tämä ehdotetaan huomioitavaksi hankintalain 78 §:ssä hankintalakia muutettaessa. TEM nostaa huomiona esiin, että hankintalakia ollaan esittämässä selkiytettäväksi lausunnolla olleessa hankintalain muuttamista käsittelevän työryhmän muistiossa pykälän otsikon ja sisällön osalta. Lisäksi TEM tuo esiin huomiona, että ehdotuksessa esitetään, että tarjoajien ja alihankkijoiden pakollisten poissulkemisperusteiden arvioinnissa voitaisiin hyödyntää oikeusrekisterikeskuksen toimittama rikosrekisteriotetta. Hankintalakia esitetään muutettavan siten, että hankintayksikkö voisi todentaa pakollisten poissulkemisperusteiden olemassaolon tarjoajien vakuutuksella. Hankintayksiköllä säilyisi

kuitenkin mahdollisuus pyytää rikosrekisteriote poissulkemisperusteiden olemassaolon todentamiseksi. Hankintalain muutosesitys on tarkoitus antaa eduskunnalle syksyllä 2025.

Liikennepalvelulakiin ehdotetaan myös säännöstä, jonka mukaan hankintayksikön on kohdeltava hankintamenettelyn osallistujia ja muita toimittajia tasapuolisesti ja syrjimättömästi sekä toimittava avoimesti ja suhteellisuuden vaatimukset huomioon ottaen. Jos tarjouskilpailussa ehdokkaana tai tarjoajana on hankintayksikön organisaatioon kuuluva yksikkö, hankintayksikön omistama yhteisö tai laitos taikka toinen hankintayksikkö, sitä on kohdeltava samalla tavoin kuin muita ehdokkaita ja tarjoajia. TEM kannattaa ehdotettua liikennepalvelulain 164 §:n säännöstä.

Rautatiealan sääntelyelin

Esitysluonnoksen mukaan rautatiealan sääntelyelin siirrettäisiin Liikenne- ja viestintäviraston yhteydestä KKV:n yhteyteen. Siirto johtuisi esitysluonnoksen mukaan siitä, että Liikenne- ja viestintävirastosta tulisi rautatieliikenteen toimivaltainen viranomaisena eikä sääntelyelin voisi jatkossa sijaita sen yhteydessä. Esitysluonnoksessa todetaan, että sääntelyelimen siirtoehdotuksella turvattaisiin rautatiemarkkinadirektiivin edellyttämä sääntelyelimen toiminnallinen riippumattomuus julkisia palveluhankintoja tekevästä viranomaisesta.

Esitysluonnoksen mukaan sääntelyelimen sijoittaminen itsenäisenä viranomaisena KKV:n yhteyteen tarjoaisi sääntelyelimelle vahvan tuen sen tehtävien hoitamiseen, sillä KKV:ssa on samankaltaisia tehtäviä. Varsinaisia synergiaetuja sääntelyelimen sijoittamisella ei kuitenkaan esitysluonnoksen mukaan olisi, sillä sääntelyelin toimii itsenäisesti riippumatta siitä, minkä elimen yhteyteen se on sijoitettu.

Ehdotukseen sääntelyelimen siirrosta KKV:lle liittyy määrärahasiirto valtion talousarviossa. Esitysluonnoksessa todetaan, että sääntelyelimen tehtäviin on viime vuosina osoitettu pysyvästi neljä henkilötyövuotta, lisäksi tällä hetkellä sääntelyelimessä on yksi määräaikainen lisäresurssi. Ehdotuksessa todetaan, että sääntelyelimen siirron ei arvioida lisäävän määrärahatarpeita, vaikka valmistelussa on tunnistettu, että siirron toimeenpano edellyttää vastaanottavalta virastolta työskentelytilat, -välineet ja -järjestelmät.

TEM:n kanta sääntelyelimestä säätämisestä

TEM:n arvion mukaan KKV:sta annettu laki on asianmukainen laki, jossa sääntelyelimen siirtämisestä KKV:lle voidaan säätää. TEM on tehnyt ja tekee jatkovalmistelun aikana yhteistyötä KKV:n ja liikenne- ja viestintäministeriön kanssa tämän TEM:n hallinnonalaan kuuluvan lain osalta. TEM toteaa selvyuden vuoksi, että Kilpailu- ja kuluttajavirasto huolehtii jatkossakin kilpailulain ja hankintalain 139 §:n mukaisesta valvonnasta eikä näillä tehtävillä ole yhteyttä sääntelyelimen tehtäviin. TEM katsoo, että sääntelyelimen siirron yhteydessä tulee varmistaa, että KKV:lle siirtyvä määräraha kattaa siirtyvien neljän henkilön palkkakulujen lisäksi myös muut sääntelyelimen toimintojen suorittamiseen liittyvät kustannukset, mukaan lukien asianmukaisen osuuden yleiskustannuksista.

Lausunnolla olevaan ehdotukseen KKV:sta annetun lain muuttamisesta ei sisälly säännöskohtaisia perusteluja eikä tietoa pykälän sijoittumisesta kyseiseen lakiin. Esitysluonnoksen KKV:sta annetun lain pykäläehdotuksesta ei saa käsitystä, missä kansallisessa sääntelyssä sääntelyelimen asemasta, ratkaisuvallasta ja tehtävistä säädetään erikseen. Asia olisi hyvä käsitellä jatkossa säännöskohtaisissa perusteluissa viittaamalla esimerkiksi raideliikennelain 20 luvun säännöksiin, vaikka yleisperusteluissa mainitaankin sääntelyelimen tehtäviä. Jos KKV:sta annetun lain ehdotetussa uudessa pykälässä olisi tarkoitus viitata erikseen säätämällä vain raideliikennelain säännöksiin tai vain kyseisen lain 20 luvun säännöksiin, asia voitaisiin todeta nimenomaisesti pykälässä esimerkiksi säätämällä: "...sääntelyelin, jonka asemasta, ratkaisuvallasta ja tehtävistä säädetään erikseen *raideliikennelaissa*." Esitysluonnoksesta käy kuitenkin asianmukaisesti ilmi, että esityksellä muutettaisiin raideliikennelain 147 § ja kumottaisiin Liikenne- ja viestintävirastosta annetun lain 6 §.

Työmarkkinaneuvos, osastopäällikön sijaisena Kimmo Ruth

Hallitusneuvos Virve Haapajarvi

Jakelu LVM Liikenne- ja viestintäministeriö

Tiedoksi

VN/3785/2024-TEM-23

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: